

פירוש הרמב"ם לאבות

דרך שידבק בה האדם (ב, ח)

הרב יצחק שילת

משנה אבות

אמר להם:

צאו וראו, איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם -

רבי אליעזר אומר: עין טובה.

רבי יהושע אומר: חבר טוב.

רבי יוסי אומר: שכן טוב.

רבי שמעון אומר: הרואה את הנולד.

רבי אלעזר אומר: לב טוב.

אמר להם:

רואה אני את דברי אלעזר בן ערך - מדבריכם,

שבכלל דבריו - דבריכם.

חזר ואמר להם:

צאו וראו, איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם -

רבי אליעזר אומר: עין רעה.

רבי יהושע אומר: חבר רע.

רבי יוסי אומר: שכן רע.

רבי שמעון אומר: הלווה - ואינו משלם.

אחד לווה מן האדם - כלווה מן המקום ברוך הוא,

שנאמר: "לווה רשע ולא ישלם, וצדיק חונן ונותן" (תהלים לז כא).

רבי אלעזר אומר: לב רע.

אמר להם:

כל הזכויות שמורות ©

רואה אני את דברי אלעזר בן ערך - מדברייכם,

שבכלל דבריו - דברייכם.

פירוש הרמב"ם

עין טובה - ההסתפקות במה שיש לאדם, והיא ממעלות המידות.

ועין רעה - הפכה, רוצה לומר הקטנת הדברים והחריצות על התוספת.

ואמרו הנה הרואה את הנולד, אשר עניינו שילמד מה שעתידי להיות ממה שהוא נמצא עתה, וזה אינו בחכמות עד שתהיה מעלה שכלית ויהיה פירושו שילמד הנסתר מן הנראה, אבל רוצה בו הנה העיון בענייני האדם מעסקיו אשר בהם המשך מציאותו שיעיין באחרית עניינו.

וכנגד זה הביא משל אחד והוא אמרו הלוח ואינו משלם, שלא ילווהו דבר אחר כך והוא פחיתות המידה.

(וצדיק חונן ונותן - זה צדיקו של עולם והוא ה' יתברך, שנאמר "צדיק וישר הוא" (דברים לב, ד), וכן "ואתה צדיק על כל הבא עלינו" (נחמיה ט, לג) פירוש חונן לאדם. המלוה לחבירו ואינו משלם, משלם לו הקב"ה חלף עבודתו שגמל חסד לזולתו ללוותו עד שתשיג ידו די מחסורו, וכאשר מצאה ידו ולא ישלם למלוהו, ה' יתברך משלם לו.

ועניין רואה דבריו - בוחר ומבחין, מעניין השם לא ראה שכוונתו לא בחר והבחין, שבכלל דבריו שאמר לב רע הוא הכל).

וכבר בארנו בפרק השני אשר הקדמנו לפירוש זאת המסכת, שמעלות המידות כולם ימצאו לחלק המתעורר לחלקי הנפש לבד, ולו ימצאו גם כן פחיתות המידות.

ובארנו בפרק הרביעי שהפעולות שהם טובות הם הפעולות הממוצעות אשר יבואו ממעלות המידות, וכן הוא ידוע אצל הפילוסופים והרופאים שהנפש המתעוררת היא בלב, והלב חדרה וכליה אליו תיחוס. ואף על פי שהכוחות כולם מפוזרות מן הלב והוא התחלתם לפי הדעת האמתית, אבל הכוח המתעורר לא יתפשט ממנו לאבר אחר כדרך שמתפשט הכוח הזן, רוצה לומר החלק הצומח אשר ספרנוהו בפרק הראשון, מן הלב אל הכבד.

והבן מכל מה שבארנוהו שלב טוב רוצה בו הפעולות הטובות והם הפעולות הממוצעות והם מעלות המידות, והוא כולל ההסתפקות ואהבת הטובים וזולת זה מן המעלות, והוא אמרו שבכלל דבריו דברייכם.

וכן לב רע פחיתות המידות. והוא כולל גם כן כל מה שהזהירו ממנו: